

Het Verhaal van Woerden

Verhaal 41 Gemeentelijke herindelingen

Lappendeken

In 1850 bestaat het gebied, dat tegenwoordig de gemeente Woerden vormt, uit tien kleinere gemeentes. Elk van die kleine gemeentes heeft zijn eigen gemeentebestuur en gemeentehuis. Een burgemeester en een gemeentesecretaris delen ze weliswaar soms met elkaar, maar toch is het bestuurlijk erg druk in de streek. In totaal wonen er in 1850 ruim 7.700 mensen waarvan het merendeel in Woerden (3.388) en Harmelen (1.205). De kleinste gemeenten zijn 's-Gravensloot met 111 en Teckop met 147 inwoners.

Herindeling van 1857

Het aantal lapjes in die lappendeken wordt in 1857 al sterk ingekrompen als de gemeentes Kamerik-Mijzijde, Kamerik-en-de-Houtdijken, 's-Gravensloot en Teckop samengevoegd worden in een nieuwe gemeente Kamerik. Gerverscop wordt bij het naburige Harmelen gevoegd. Toch zijn er nog altijd zes gemeentes over: Woerden, Harmelen, Kamerik, Zegveld, Barwoutswaarder en Rietveld. Het duurt nog bijna 110 jaar voordat daarin verandering komt.

Oorsprong

De tien gemeentes uit 1850 zijn op hun beurt weer ontstaan uit de vroegere gerechten (Utrecht) en schoutambachten (Holland). De invoering van de Gemeentewet in 1851, die een gevolg is van de herziening van de Grondwet in 1848, zorgt ervoor dat elke gemeente wettelijk dezelfde organisatie, taken, rechten en plichten krijgt. Maar de mensen die daarvoor verantwoordelijk zijn, de burgemeester, gemeenteraad en wethouders, kunnen dat alleen maar doen als ze zelf voldoende geld en aanzien hebben om gekozen of benoemd te worden.

In een gemeente als Barwoutswaarder of Gerverscop is het lastig om een gemeenteraad van zeven personen, waaronder twee wethouders, bij elkaar te vinden. Raadsleden en wethouders blijven dan ook tot op hoge leeftijd in functie en worden, als ze stoppen of overlijden, meestal opgevolgd door een zoon of schoonzoon. De raadsleden zitten vaak ook in het bestuur van de polders, in de kerkbesturen en in de

besturen van de armenfondsen en diaconieën. Pas door wijzigingen in de Kieswet in 1887, maar vooral in 1917 en 1919 wordt het voor veel meer mensen mogelijk te kiezen of gekozen te worden.

Ingewikkeld

Vanaf 1900 krijgt de gemeente veel meer taken op haar bordje dan voorheen. Voor die tijd moet de gemeente vooral zorgen voor openbare orde en veiligheid, openbaar onderwijs, volksgezondheid en het bijhouden van de bevolkingsregisters. Vanaf 1900 komen daar taken bij op het gebied van de volkshuisvesting, wegen, economische zaken, bijzonder onderwijs en welzijn. Hoewel het besturen van de gemeente daardoor ingewikkelder wordt, slagen de zes gemeentes er redelijk tot goed in om die taken uit te voeren. Dat komt ook door het feit dat de burgemeesters en ambtenaren door scholing steeds beter voor hun werk geschikt zijn en raadsleden en wethouders niet alleen meer gekozen worden omdat hun vader of opa het ook waren.

Eerste herindelingen

Wat is dan wel de reden dat de zes gemeentes uit 1900 nu allemaal onder één gemeentebestuur vallen? Voor Barwoutswaarder en Rietveld, die per 1 februari 1964 over de gemeentes Woerden en Bodegraven worden verdeeld, is de belangrijkste reden de behoefte aan bouwgrond voor woningen en bedrijven van Woerden. Deze herindeling maakt deel uit van een grote herindelingsronde voor heel oostelijk Zuid-Holland, waarbij Woerden dan nog hoort. Ook een stukje van de voormalige ambachtsheerlijkheid Waarder komt dan bij Woerden.

Verdere fusie

Per 1 januari 1989 komt er een einde aan de zelfstandigheid van de gemeentes Kamerik en Zegveld, die zich, in tegenstelling tot Barwoutswaarder en Rietveld, niet zomaar neerleggen bij de van bovenaf opgelegde annexatie door Woerden. Samen met de eveneens met opheffing bedreigde gemeente Kockengen (die later bij Breukelen wordt gevoegd) proberen de twee gemeentes te komen tot een grote plattelandsgemeente. Provincie en Rijk hebben echter berekend dat de gemeentes dat financieel niet zouden kunnen bolwerken en dat ze ook als zelfstandige gemeenten in geldproblemen komen. De samenvoeging met Woerden wordt dus een feit, waarbij ook een wens van Woerden om van de provincie Zuid-Holland naar Utrecht over te gaan wordt ingewilligd.

Harmelen

De laatste herindeling rond Woerden vindt aan het eind van de vorige eeuw plaats. De uitbreiding van de nieuwe VINEX-wijk Leidsche Rijn ten westen van de stad Utrecht lijkt te stagneren vanwege het gebrek aan bouwgrond. Dit leidt ertoe dat Utrecht het oog laat vallen op haar buurgemeente Vleuten-De Meern. Harmelen wordt daardoor ingeklemd tussen Woerden en Utrecht. De gemeente heeft daar zelf geen problemen mee: ze acht zich volledig in staat aan de eisen van een moderne gemeente te voldoen, hoewel enkele bestuurlijke crises in de jaren '80 en '90 aantonen dat daar op zijn minst

vraagtekens bij te plaatsen zijn. Ook voor Harmelen valt het doek: met ingang van de nieuwe eeuw, 1 januari 2001, wordt de gemeente bij Woerden gevoegd. Dat biedt Harmelen de beste kans om een groen gebied te blijven. En zo bereikt de gemeente Woerden zijn huidige omvang en inwonertal van ruim 52.000 inwoners.

Toekomst

Een verdere herindeling staat vooralsnog niet op stapel. In 2009 laat de gemeenteraad van Woerden weten dat een fusie met de gemeente Kockengen tot de mogelijkheden behoort. Dit naar aanleiding van de uitslag van een referendum in Kockengen. De minister steekt er een stokje voor en voegt Kockengen samen met Breukelen tot de gemeente Stichtse Vecht. Maar hij sluit een andere indeling voor de toekomst niet uit. Sinds januari 2015 bestaat er ambtelijke samenwerking tussen Woerden en de buurgemeente Oudewater. Concrete plannen voor een fusie zijn er ook hier niet.

Meer weten?

Woerden en omgeving:

- Alkemade, W.R.C. "Plaatselijk bestuur" in *Terugblik op Kamerik* (Woerden, 1992), pp 51-70
- Alkemade, Rob "Van gerecht tot gemeente: zeven eeuwen Zegvelds bestuurders en ambtenaren" in *Bouwen op het verleden: 1000 jaar Zegveld* (Zegveld, 1995), pp. 20-60
- Perks, W.A.G. "Geschiedenis van de gemeentegrenzen in de provincie Utrecht van 1795 tot 1940" in *Provinciale Almanak Utrecht*, jg. 1962, pp. 1-81

Rechten

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst is toegestaan onder vermelding van "Bron: Het Verhaal van Woerden".